

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

The English-language text shall constitute the original version of the article. The Polish-language version of the article is only an illustrative version

Maciej Błotnicki

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Polska

ORCID: 0000-0002-1946-2606

maciej.blotnicki@umcs.pl

Falsz pieniądza i jego surogatu w szwajcarskim prawie karnym

ABSTRAKT

Celem opracowania jest wprowadzenie czytelnika w problematykę prawnokarnej ochrony pieniądza w szwajcarskim ustawodawstwie przed zamachami na jego autentyczność przyjmującymi postać podrobienia lub przerobienia. Zaprezentowane w tekście rozwiązania wykorzystane na gruncie szwajcarskiej ustawy karnej do pewnego stopnia mogą stanowić punkt odniesienia zarówno do podjęcia odrębnych i szczegółowych analiz poświęconych rodzimemu typowi fałszu pieniądza, jak i do formułowania wyważonych postulatów *de lege ferenda*. W związku z powyższym artykuł zawiera analizę dogmatyczną przepisów typizujących fałsz pieniądza lub jego surogatów w szwajcarskim prawie karnym. Wywód poprzedzono wskazaniem wyróżnionych kategorii czynów zabronionych ukierunkowanych na ochronę obrotu pieniędzmi i innymi środkami płatniczymi. Co więcej, odniesiono się do przewidzianego w szwajcarskim prawie ustawowego zagrożenia karą oraz do szczególnej podstawy orzeczenia konfiskaty. Warto zaznaczyć, że porządek prawny Szwajcarii nie należy do najbardziej pożądaných kierunków analiz w polskiej doktrynie prawa. Fakt ten dziwi o tyle, że obowiązująca ustawa karna Szwajcarii stanowiła istotną inspirację dla projektodawcy polskiego Kodeksu karnego z 1932 r. Prowadzi to do konkluzji, że bliższa analiza szwajcarskich instytucji ukierunkowanych na ochronę pieniądza przed fałszem jest potrzebna i warta uwagi.

Słowa kluczowe: podrobienie; przerobienie; pieniądz; inny środek płatniczy; szwajcarskie prawo karne

WPROWADZENIE

Z punktu widzenia polskiego prawnika szwajcarskie prawo karne, mimo upływu lat, powinno zajmować szczególne miejsce w rozważaniach prawnoporównawczych. Uzasadnione jest to z kilku względów. Po pierwsze, reminiscencje szwajcarskich rozwiązań normatywnych można odnaleźć w ustawodawstwie innych europejskich państw (m.in. Norwegii i Niemiec). Po drugie, przedstawienie karnoprawnych regulacji obowiązujących w Szwajcarii motywowane jest także tym, że Konfederacja nie jest członkiem Unii Europejskiej i zastosowania nie znajdują przepisy dotyczące ochrony euro przed fałszem. Po trzecie, kodeks karny Juliusza Makarewicza powstał pod wpływem idei leżących u podstaw szwajcarskiego ujęcia¹. Wydaje się, że wciąż można mówić o pewnych związkach i podobieństwach w rozwiązaniu analogicznych

¹ A. Wąsek, *Kierunki zmian szwajcarskiego prawa karnego*, „Annales UMCS sectio G (Ius)” 1977, vol. 24(7), s. 121 i n.

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

The English-language text shall constitute the original version of the article. The Polish-language version of the article is only an illustrative version

problemów normatywnych, w szczególności na gruncie ochrony obrotu pieniędzmi i innymi środkami płatniczymi. Ich dostrzeżenie wymaga jednak pogłębionych rozważań, wymagających odrębnego opracowania. W związku z powyższym zasadniczy przedmiot artykułu stanowi dogmatyczna analiza przepisów typizujących przestępstwo fałszu pieniądza lub jego surogatu na gruncie szwajcarskiego prawa. Mowa zarówno o zagadnieniu podrobienia, jak i przerobienia pieniądza. Wywód ma strukturę odpowiadającą charakterystyce znamion typu. Co więcej, omówiono instytucje mające na celu uzupełnienie karnoprawnej ochrony systemu finansowego, m.in. zagadnienie konfiskaty. Artykuł ma na celu przybliżyć czytelnikowi szwajcarską perspektywę karnoprawnej ochrony pieniądza. Jego osiągnięcie będzie możliwe dzięki wykorzystaniu zarówno komentarzy przedstawicieli doktryny helweckiego prawa, jak i uwag wywodzących się z zagranicznej judykatury. W tekście wykorzystano metodę dogmatyczną i prawnoporównawczą.

GRUPY PRZESTĘPSTW PRZECIWKO SYSTEMOWI FINANSOWEMU W ZAKRESIE AUTENTYCZNOŚCI FUNKCJONUJĄCYCH W OBRODIE PIENIĘDZY LUB ICH SUROGATÓW

Relevantnych przepisów typizujących czyny godzące w system finansowy w zakresie obrotu pieniędzmi, papierami wartościowymi i innymi środkami na gruncie szwajcarskiego porządku prawnego należy poszukiwać w Księdze Drugiej „Przepisy szczególne”, w Tytule Dziesiątym „Fałszowanie pieniędzy, pieczęci urzędowych, znaków urzędowych, wag i miar”².

Przestępstwa, które ingerują w autentyczność lub obieg waluty i jej surogatów w ramach helweckiej ustawy karnej, można zgrupować w czterech kategoriach. Pierwszą stanowi przestępne podrobienie (art. 240 ust. 1 k.k.Sz.) lub przerobienie (art. 241 ust. 1 k.k.Sz.) pieniądza oraz szczególne zachowanie polegające na reprodukcji pieniądza obiegowego (art. 243 ust. 1 zd. 1 i 2 k.k.Sz.). Do drugiej kategorii można zaliczyć puszczenie w obieg fałszyfikatu (art. 242 ust. 1 k.k.Sz.) oraz specyficzny typ wprowadzenia do obrotu reprodukcji (art. 243 ust. 1 zd. 3 *in fine* k.k.Sz.). W ramach trzeciej kategorii należy wskazać typy poprzedzające/umożliwiające fałsz pieniądza (art. 244 ust. 1 k.k.Sz.), a także swoisty typ odnoszący się do reprodukcji (art. 243 ust. 1 zd. 3 *in principio* k.k.Sz.). Ostatnią z wyróżnionych kategorii stanowi przygotowanie do realizacji fałszu waluty (art. 247 ust. 1 i 2 k.k.Sz.). Zakres prawnokarnej

² Schweizerisches Strafgesetzbuch vom 21. Dezember 1937, https://lawbrary.ch/browser/StGB/311_0_1/?plang=de (dostęp: 1.01.2021), dalej: k.k.Sz.

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

The English-language text shall constitute the original version of the article. The Polish-language version of the article is only an illustrative version

ochrony przewidziany przez szwajcarskiego prawodawcę zamyka regulacja poświęcona przypadkowi tak *producta*, jak i *instrumenta sceleris* (art. 249 ust. 1 i 2 k.k.Sz.). W niniejszym opracowaniu omówiono czyny należące do pierwszej i czwartej kategorii. Ponadto wywód uzupełniono o kwestię przewidzianych wobec sprawcy konsekwencji karnych.

PODROBIENIE PIENIĄDZA LUB JEGO SUROGATU W RAMACH SZWAJCARSKIEGO PRAWA KARNEGO

Pierwszą z wyróżnionych klas zachowań na gruncie szwajcarskiej ustawy karnej otwiera czyn zabroniony opisany w art. 240 ust. 1 k.k.Sz. Na podstawie tego przepisu odpowiedzialności karnej podlega ten, kto w celu wprowadzenia do obrotu jako autentycznego³, podrabia pieniądz metalowy, pieniądz papierowy lub banknoty⁴. W razie realizacji znamion typu sprawca podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy niż rok⁵. Z punktu widzenia subiektywnych elementów przestępstwa (*Subjektive Tatbestandselemente*), aby pociągnąć do odpowiedzialności karnej za fałsz pieniądza niezbędne jest wykazanie z jednej strony umyślności, a z drugiej zamiaru

³ C.L. Meili, S. Keller, [w:] *Basler Kommentar. Strafrecht II: Art. 111–392*, hrsg. v. M.A. Niggli, H. Wiprächtinger, Basel 2013, s. 1727.

⁴ Warto zasygnalizować, że zgodnie z treścią art. 250 k.k.Sz. przepisy Tytułu Dziesiątego stosuje się również do pieniądza metalowego, pieniądza papierowego oraz banknotów państw obcych. Oznacza to, że co do zasady takiej samej ochronie podlega pieniądz wyemitowany w innym państwie. Zob. G. Stratenwerth, F. Bommer, *Schweizerisches Strafrecht, Besonderer, Teil II Straftaten gegen Gemeininteressen*, Bern 2008, § 33 N 4; S. Trechsel et al., *Schweizerisches Strafgesetzbuch, Praxiskommentar*, Zürich 2008, Art. 240 N 3; C.L. Meili, S. Keller, *op. cit.*, s. 1720; M.A. Niggli, *Kommentar zum schweizerischen Strafrecht, Fälschung von Geld, amtlichen Wertzeichen, amtliche Zeichen, Mass und Gewicht, Art. 240–250 sowie Art. 237 und 328 StGB*, Bern 2000, Art. 240 N 43. W razie wątpliwości należy stosować prawo szwajcarskie. Należy jednak uwzględnić różnice wynikające z zastosowania prawa obcego. W literaturze za istotny uznaje się obowiązek przyjęcia obcego pieniądza na obszarze Konfederacji (zob. C.L. Meili, S. Keller, *op. cit.*, s. 1800) oraz regulacje dotyczące kreacji i wycofania pieniądza z obiegu (zob. M.A. Niggli, *op. cit.*, Art. 240 N 14–17). W przypadku obcej waluty pojawia się w piśmiennictwie zagadnienie poziomu jej imitacji. Oceniając *in concreto* każdą sprawę, należy brać pod uwagę stopień rozpoznawalności fałszyfikatów takiej waluty. Zob. S.B. Kim, *Gelddelikte im Strafrecht, Dissertation*, Zürich 1991, s. 73.

⁵ Problematykę kary pozbawienia wolności na gruncie szwajcarskiego porządku prawnego uregulowano w art. 40 ust. 1–2 k.k.Sz. Ustawodawca określił zarówno dolną, jak i górną granicę ustawowego zagrożenia tej sankcji. Terminowa kara pozbawienia wolności wynosi nie mniej niż 3 dni i nie może przekraczać 20 lat. Jednocześnie zastrzega się dopuszczalność orzeczenia zastępczej kary pozbawienia wolności w razie nieuiszczenia grzywny lub kary pieniężnej. Z kolei w przypadkach wyraźnie w ustawie wskazanych orzeka się karę dożywotniego pozbawienia wolności. Zob. H. Schultz, *Einführung in den Allgemeinen Teil des Strafrechts, Die kriminalrechtliche Sanktion, Das Jugendstrafrecht*, Bern 1982, s. 66; B.F. Brägger, [w:] *Basler Kommentar, Strafrecht I: Art. 1–110*, hrsg. v. M.A. Niggli, H. Wiprächtinger, Basel 2013, s. 767–770; S. Trechsel et al., *op. cit.*, Art. 35 N 1; G. Stratenwerth, W. Wohlers, *Schweizerisches Strafgesetzbuch, Handkommentar*, Bern 2013, s. 91; B. Neidhart, *Schweizerisches Strafgesetzbuch*, Zürich 1975, s. 40–41; A. Wąsek, *op. cit.*, s. 127–129; BGE 86 IV 237; BGE 106 IV 321, 324.

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

The English-language text shall constitute the original version of the article. The Polish-language version of the article is only an illustrative version

wprowadzenia podrobionych pieniędzy do obrotu jako autentycznych. Zamiar przyświecający sprawcy przestępstwa musi dotyczyć wszystkich obiektywnych elementów przestępstwa (*Objektive Tatbestandselemente*), w tym jakości wytworzonej imitacji⁶. Za wystarczający uznaje się zamiar warunkowy. Dla przypisania analizowanego czynu zabronionego nie jest niezbędne badanie zamiaru wprowadzenia w błąd czy wyrządzenia szkody⁷. W szwajcarskiej doktrynie prawa karnego w kontekście zamiaru wprowadzenia do obrotu wskazuje się, że sprawca ma co najmniej akceptować, aby wytworzone falsyfikaty zostały pущzone w obieg lub były przez kogoś używane jak autentyczne⁸. Co jasne, zamiar pущzenia w obieg musi istnieć już w czasie wytwarzania falsyfikatu⁹.

Realizacja czynności sprawczej art. 240 k.k.Sz. polega na podrobieniu przedmiotu czynności wykonawczej. W literaturze przedmiotu wskazuje się, że chodzi o wytworzenie znaku pieniężnego, który sprawia wrażenie autentycznego i ważnego. W tym kontekście jako istotne jawi się zagadnienie jakości wykreowanego falsyfikatu. Dominuje stanowisko, że nie należy w tym zakresie stawiać zbyt wysokich wymagań z uwagi na fakt braku powszechnego obowiązku weryfikowania w transakcjach dnia codziennego autentyczności pieniądza¹⁰. W związku z powyższym dla oceny dokonania przestępstwa należy uwzględniać perswazyjność falsyfikatu z punktu widzenia prawdopodobieństwa pomylenia go z autentycznym walorem. Zachodzi jednak konieczność subiektywizacji tej oceny. Przyjmuje się zatem, że wytworzona imitacja musi być na tyle podobna do oryginału, by wprowadzić w błąd przeciętną, niczego niepodejrzewającą osobę¹¹. *A contrario* imitacja, której brak autentyczności stwierdza się na pierwszy rzut oka, wyklucza przypisanie przestępstwa z art. 240 ust. 1 k.k.Sz. w formie dokonania¹².

⁶ S.B. Kim, *op. cit.*, s. 74; A. Donatsch, W. Wohlers, *Strafrecht IV, Delikte gegen die Allgemeinheit*, Zürich 2011, s. 112; M.A. Niggli, *op. cit.*, N 33–34; S. Trechsel et al., *op. cit.*, Art. 240 N 5; C.L. Meili, S. Keller, *op. cit.*; BGE 82 IV 198, 202 i n.

⁷ E. Hafter, *Schweizerisches Strafrecht, Besonderer Teil*, Berlin 1943, s. 573; M.A. Niggli, *op. cit.*, Art. 240 N 33; S.B. Kim, *op. cit.*; C.L. Meili, S. Keller, *op. cit.*; BGE 80 IV 265; BGE 82 IV 202; BGE 119 IV 154, 158.

⁸ S.B. Kim, *op. cit.*, s. 75; A. Donatsch, W. Wohlers, *op. cit.*; S. Trechsel et al., *op. cit.*; Urteil WSG BE vom 23.06.2000, niepubl.

⁹ G. Stratenwerth, F. Bommer, *op. cit.*, § 33 N 8; G. Stratenwerth, W. Wohlers, *op. cit.*, s. 477; M.A. Niggli, *op. cit.*, Art. 240 N 38–39; S.B. Kim, *op. cit.*, s. 75.

¹⁰ M.A. Niggli, *op. cit.*, Art. 240 N 16; S.B. Kim, *op. cit.*, s. 72; G. Stratenwerth, F. Bommer, *op. cit.*, § 33 N 5; A. Donatsch, W. Wohlers, *op. cit.*, s. 111; Urteil StrafGer BL vom 27.08.2001, niepubl.

¹¹ S.B. Kim, *op. cit.*, s. 72–73; S. Trechsel et al., *op. cit.*, Art. 240 N 4; M.A. Niggli, *op. cit.*, Art. 240 N 17; G. Stratenwerth, F. Bommer, *op. cit.*, § 33 N 5; G. Stratenwerth, W. Wohlers, *op. cit.*, s. 477; BGE 123 IV 381.

¹² S.B. Kim, *op. cit.*, s. 72; M.A. Niggli, *op. cit.*, Art. 240 N 17; C.L. Meili, S. Keller, *op. cit.*, s. 1726. Por. BGE 119 IV 154, w którym Federalny Sąd Najwyższy wyraził pogląd, że wytworzenie nawet łatwo rozpoznawalnej imitacji pieniądza stanowi dokonanie i wypełnia znamiona omawianego typu. Z tym

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

The English-language text shall constitute the original version of the article. The Polish-language version of the article is only an illustrative version

W tym miejscu zachodzi konieczność zdefiniowania przedmiotu bezpośredniego działania. Przez pieniądź należy rozumieć każdy środek płatniczy emitowany przez państwo (lub upoważniony przez nie organ), po legalnym kursie¹³. Pozwala to na dokonanie rozróżnienia na pieniądź *sensu stricto*, obejmujący wyłącznie prawny środek płatniczy o kursie wymiany i obowiązku przyjęcia, oraz pieniądź *sensu largo*, do którego zalicza się inne środki płatnicze funkcjonujące w obrocie gospodarczym¹⁴. Charakterystyka ta ma kluczowe znaczenie na gruncie prawa prywatnego. Z perspektywy prawa karnego relewantny jest pieniądź metalowy, pieniądź papierowy i banknoty, które stanowią prawny środek płatniczy, tj. wykorzystywane są do umorzenia długu pieniężnego ze skutkiem zwalniającym dla zobowiązanego¹⁵. Prowadzi to do konkluzji, że m.in. pieniądź bankowy, czeki oraz weksle nie mieszczą się w zakresie prawno-karnej ochrony omawianego typu czynu zabronionego¹⁶. Mówiąc o pieniądzu metalowym, warto dokonać uściślenia, że chodzi również o monety okolicznościowe i inwestycyjne. Uzasadnione jest to faktem, że także one są prawnym środkiem płatniczym i do momentu ich wycofania z obiegu wszystkie organy mają ograniczony obowiązek ich przyjęcia¹⁷.

Ponadto przewidziano odpowiedzialność za typ uprzywilejowany fałszu pieniądza, kwalifikowany jako szczególnie drobny wypadek (art. 240 ust. 2 k.k.Sz.). Na gruncie wspomnianego przepisu za szczególnie drobny wypadek fałszu pieniądza przewidziano karę do 3 lat pozbawienia wolności lub karę grzywny¹⁸. Na wstępie należy

poglądem nie zgodził się M.A. Niggli (*op. cit.*, Art. 240 N 18), który konsekwentnie twierdzi, że zapartywanie to nie zasługuje na aprobatę. Uzasadnia to argumentem, że z obiektywnego punktu widzenia w takiej sytuacji nie może powstać prawdopodobieństwo/niebezpieczeństwo wprowadzenia w błąd co do autentyczności falsyfikatu. W konsekwencji według tego autora powinno się przyjmować usiłowanie przestępstwa z art. 240 ust. 1 k.k.Sz.

¹³ *Handbuch des Geld-, Bank- und Börsenwesens der Schweiz*, hrsg. v. E. Albisetti, Thun 1999, s. 311–333; E. Hafter, *op. cit.*, s. 572; A. Donatsch, W. Wohlers, *op. cit.*, s. 109; S. Trechsel et al., *op. cit.*, Art. 240 N 2.

¹⁴ S.B. Kim, *op. cit.*, s. 9 i n.; M.A. Niggli, *op. cit.*, Art. 240 N 49; C.L. Meili, S. Keller, *op. cit.*, s. 1720–1721.

¹⁵ B. Neidhart, *op. cit.*, s. 201; M.A. Niggli, *op. cit.*, Art. 240 N 25; BGE 76 IV 164; BGE 78 I 225; BGE 82 IV 201; BGE 83 IV 193.

¹⁶ C.L. Meili, S. Keller, *op. cit.*, s. 1720.

¹⁷ M.A. Niggli, *op. cit.*, Art. 240 N 91–97.

¹⁸ Mówiąc na temat kary grzywny, warto zasygnalizować, że w tym zakresie doszło 19 czerwca 2015 r. do zmiany normatywnej treści art. 34 ust. 1 i 2 k.k.Sz. W aktualnym brzmieniu przepis obowiązuje od 1 stycznia 2019 r. Zagadnienie grzywny na gruncie szwajcarskiego prawa karnego uregulowano w art. 34 ust. 1–4 k.k.Sz. O ile przepis szczególny nie stanowi inaczej, grzywnę orzeka się w wymiarze od 3 do 180 stawek dziennych. Sąd określa w wyroku liczbę stawek, uzależniając ją od stopnia winy sprawcy (ust. 1 i 4). Zob. C. Schwarzenegger, M. Hug, D. Jositsch, *Strafrecht II, Strafen und Massnahmen*, Zürich 2007, s. 129; G. Stratenwerth, *Schweizerisches Strafrecht, Allgemeiner Teil II*, Bern 2006, § 2 N 6–9; S. Cimichella, *Die Geldstrafe im Schweizer Strafrecht, unter Berücksichtigung der Problematik zum bedingten Vollzug*, Zürich 2006, s. 36 i n.; F. Bänziger, A. Gubschmid, J. Sollberger, *Zur Revision des Allgemeinen Teils des Schweizerischen Strafrechts und zum neuen materiellen Jugendstrafrecht*, Bern 2006, s. 40 i n.; R. Binggeli, *Die Geldstrafe*, „Anwaltsrevue“ 2001, Nr. 1, s. 10–13; M. Killias, *Eine unlösbare Aufgabe: die korrekte*

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

The English-language text shall constitute the original version of the article. The Polish-language version of the article is only an illustrative version

zaznaczyć, że na gruncie omawianego porządku prawnego brak jest jednolitych kryteriów pozwalających na zakwalifikowanie danego czynu jako typu uprzywilejowanego fałszu pieniądza. Różnorodne okoliczności przemawiają za przyjęciem szczególnie drobnego wypadku¹⁹. W tym kontekście pomocne mogą okazać się uwagi wypływające z orzecznictwa, choć i tu trudno o zgodność stanowisk w subsumpcji poszczególnych stanów faktycznych pod dyspozycję art. 240 ust. 2 k.k.Sz. Ponad wszelką wątpliwość z judykatury można odczytać postulat powściągliwości i oględności w przyjmowaniu tego zmodyfikowanego typu przestępstwa²⁰. Do okoliczności przemawiających za omawianym czynem zabronionym przemawia: łatwość w rozpoznaniu imitacji, słaba jakość fałsyfikatu, nieudolność fałszerstwa, niewielka ilość podróbek o niskiej wartości nominalnej²¹. Największe zróżnicowanie poglądów w orzecznictwie dostrzegalne jest w aspekcie ilości i wartości wyprodukowanych fałsyfikatów. Typ uprzywilejowany przestępstwa przyjęto w przypadku fałszu: 8 banknotów dwustufankowych; 31 banknotów stufrankowych, z czego 28 puszczono w obieg; 10 banknotów pięćdziesięciofrankowych czy 13 banknotów stufrankowych. Z kolei w następujących przypadkach fałszu odmówiono przyjęcia szczególnie

Bemessung der Geldstrafe im Gerichtssaal, [w:] *Die Revision des Strafgesetzbuches Allgemeiner Teil*, hrsg. v. B. Tag, M. Hauri, Zürich–St. Gallen 2006, s. 105–109; F. Riklin, *Neue Sanktionen und ihre Stellung im Sanktionensystem*, [w:] *Reform der strafrechtlichen Sanktionen*, hrsg. v. S. Bauhofer, P.-H. Bolle, Chur–Zürich 1994, s. 143–182; V. Maire, *La peine pécuniaire selon le CP 2002*, [w:] *Droit des sanctions*, hrsg. V.A. Kuhn, L. Moreillon, B. Viredaz, A. Willi-Jayet, Bern 2004, s. 67–69; A. Kuhn, *La peine pécuniaire*, ZStrR 1997, s. 147–159; A. Dolge, [w:] *Basler Kommentar, Strafrecht I...*, s. 690–701; eadem, *Geldstrafen als Ersatz für kurze Freiheitsstrafen – Top oder Flop*, ZStrR 2010, s. 58–61; G. Stratenwerth, W. Wohlers, *op. cit.*, s. 80–83; S. Trechsel et al., *op. cit.*, Art. 34 N 9–16; J. Sollberger, *Besondere Aspekte der Geldstrafe*, ZStR 2003, s. 250–252; BGE 86 II 76; BGE 115 II 75; BGE 114 IV 84; BGE 134 IV 65. Zasadniczo wysokość jednej stawki dziennej kary grzywny wynosi nie mniej niż 30 franków i nie powinna przekraczać 3 tys. franków. W wyjątkowych przypadkach, gdy uzasadniają to warunki osobiste i majątkowe sprawcy, stawka dzienna grzywny może być zmniejszona do 10 franków. Ustalając *in concreto* wysokość stawki dziennej, należy brać pod uwagę dochody i majątek sprawcy, koszty utrzymania, stosunki rodzinne i zobowiązania alimentacyjne istniejące w chwili wydania rozstrzygnięcia (ust. 2). Jednocześnie zastrzega się, że władze federalne, kantonalne i gminne dostarczają informacji niezbędnych do prawidłowego określenia wymiaru stawki dziennej grzywny (ust. 3). Zob. P. Albrecht, *Anmerkungen zur Diskussion über einen Mindestbetrag des Tagessatzes bei der Geldstrafe gemäss Art. 34 Abs. 2 StGB*, ZStrR 2008, vol. 126, s. 292–297; G. Grebing, *Probleme der Tagessatz-Geldstrafe*, ZStW 1988, s. 1049–1085; idem, *Geldstrafenverhängung nach dem Tagessatzsystem im deutschen Recht*, ZStrR 1981, s. 45–68; H. Wiprächtiger, *Die Sanktionen des Allgemeinen Teils des Strafgesetzbuches – taugliche Instrumente?*, ZStR 2008, s. 364–377; A. Dolge, [w:] *Basler Kommentar...*, s. 702–723; eadem, *Geldstrafen...*, s. 63; S. Cimichella, *Die Problematik der bedingten Geldstrafe*, „Jusletter“, 30.01.2006, N 1; idem, *Die Geldstrafe...*, s. 85 i n.; J. Sollberger, *op. cit.*, s. 255; F. Bänziger, A. Gubschmid, J. Sollberger, *op. cit.*, s. 41–45; G. Stratenwerth, *Schweizerisches Strafrecht, Allgemeiner Teil II...*, § 2 N 8–14; G. Stratenwerth, W. Wohlers, *op. cit.*, s. 81–83; R. Binggeli, *op. cit.*, s. 11; BGE 116 IV 4; BGE 134 IV 60; BGE 135 IV 180.

¹⁹ E. Hafter, *op. cit.*, s. 575; A. Donatsch, W. Wohlers, *op. cit.*, s. 113; M.A. Niggli, *op. cit.*, Art. 240 N 49.

²⁰ BGE 119 IV 154.

²¹ BGE 133 IV 256; BGE 119 IV 154.

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

The English-language text shall constitute the original version of the article. The Polish-language version of the article is only an illustrative version

drobnego wypadku: 50 banknotów stufrankowych i 20 banknotów dwustufrankowych; 30 banknotów stufrankowych i 20 banknotów dwustufrankowych²².

PRZEROBIE NIE PIENIĄDZA LUB JEGO SUROGATU W RAMACH SZWAJCARSKIEGO PRAWA KARNEGO

W następnej kolejności prowadzone analizy należy skierować na interpretację typu przerobienia waluty z art. 241 ust. 1 k.k.Sz. Zgodnie z treścią tego przepisu odpowiedzialności karnej podlega ten, kto w celu wprowadzenia do obrotu po wyższej wartości, przerabia pieniądź metalowy, pieniądź papierowy lub banknoty. Realizację znamion czynu zabronionego obwarowano sankcją w wymiarze od 6 miesięcy do 5 lat pozbawienia wolności. W ramach *Subjektive Tatbestandselemente* należy wskazać na wymóg stwierdzenia dwóch ogniw struktury przestępstwa. Pierwszym jest zamiar, który musi się odnosić do wszystkich obiektywnych elementów czynu zabronionego, w tym do jakości wytworzonego falsyfikatu²³. Drugim jest cel wprowadzenia do obrotu przerobionych pieniędzy o wyższej wartości. W literaturze jednoznacznie wskazuje się, że wyższa wartość ma dotyczyć wartości nominalnej stworzonych imitacji. Wyklucza to tym samym przypisanie odpowiedzialności za przestępstwo z art. 241 ust. 1 k.k.Sz., gdy sprawca obejmował świadomością i wolą jedynie wyższą wartość kolekcjonerską falsyfikatu²⁴. Aby w sposób zasadny mówić o czynności sprawczej z art. 241 ust. 1 k.k.Sz., na wstępie należy zaznaczyć, że może ona dotyczyć wyłącznie sytuacji, gdy podmiot przestępstwa posługuje się autentycznym pieniądzem jako materiałem bazowym. Oznacza to, że nie stanowi realizacji znamion typu przerobienie podrobionego przedmiotu czynności wykonawczej²⁵. Chodzi zatem o każdą zmianę ważnej waluty, która nadaje jej pozór wyższej wartości nominalnej. Nie jest istotny w tym kontekście sposób osiągnięcia przez sprawcę zamierzonego skutku²⁶. Warto podkreślić, że z punktu widzenia intensywności penalizacji zmiana w autentycznym znaku pieniężnym jest karana łagodniej niż podrobienie autentycznego pieniądza. Przekłada się to na założenie, że na gruncie szwajcarskiego ustawodawstwa przerobienie waluty cechuje się niższym stopniem społecznej szkodliwości niż czyn

²² S.B. Kim, *op. cit.*, s. 75; C.L. Meili, S. Keller, *op. cit.*, s. 1728–1729.

²³ S.B. Kim, *op. cit.*, 80; BGE 82 IV 198, 202.

²⁴ C.L. Meili, S. Keller, *op. cit.*, s. 1733; M.A. Niggli, *op. cit.*, Art. 241 N 17–21; S.B. Kim, *op. cit.*, s. 79; G. Stratenwerth, W. Wohlers, *op. cit.*, s. 478; B. Neidhart, *op. cit.*, s. 201.

²⁵ E. Hafter, *op. cit.*, s. 577; M.A. Niggli, *op. cit.*, Art. 241 N 13; S.B. Kim, *op. cit.*, s. 79.

²⁶ S.B. Kim, *op. cit.*, s. 78–79; M.A. Niggli, *op. cit.*, Art. 241 N 14; G. Stratenwerth, F. Bommer, *op. cit.*, § 33 N 13; G. Stratenwerth, W. Wohlers, *op. cit.*, s. 478; B. Neidhart, *op. cit.*, s. 201.

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

The English-language text shall constitute the original version of the article. The Polish-language version of the article is only an illustrative version

stypizowany w art. 240 ust. 1 k.k.Sz.²⁷. Ponadto przewidziano odpowiedzialność za typ uprzywilejowany przestępstwa (art. 241 ust. 2 k.k.Sz.). W myśl wspomnianego przepisu w szczególnie drobnych wypadkach zmiany waluty sprawca podlega odpowiedzialności pod groźbą kary nieprzekraczającej 3 lat pozbawienia wolności lub kary grzywny.

KRYMINALIZACJA KREACJI SZCZEGÓLNEJ POSTACI IMITACJI

Następnie należy poddać interpretacji czyny zabronione opisane w art. 243 ust. 1 zd. 1 i 2 k.k.Sz. Nie polegają one *stricte* na fałszu pieniądza z uwagi na wprowadzenie w szwajcarskim porządku prawnym stosownej dystynkcji. Ich omówienie jest jednak niezbędne z uwagi na fakt, że uzupełniają prawnokarną ochronę pieniądza, czyniąc ją kompletną. Do pewnego stopnia chronią one bezpieczeństwo transakcji płatniczych i zaufanie do szwajcarskich znaków pieniężnych.

W związku z powyższym w pierwszej kolejności na uwagę zasługuje przestępstwo z art. 243 ust. 1 zd. 1 k.k.Sz. Na zasadzie wspomnianego przepisu odpowiedzialności ulega ten, kto bez zamiaru sfalszowania²⁸ reprodukuje lub imituje banknoty w sposób stwarzający niebezpieczeństwo pomylenia ich przez osoby lub urządzenia z autentycznymi banknotami, w szczególności gdy całość, strona lub większa część strony banknotu jest reprodukowana lub imitowana na materiale i w rozmiarze, które odpowiadają oryginałowi lub są do nich zbliżone. W razie realizacji znamion wobec sprawcy przewidziano zagrożenie karą pozbawienia wolności na czas nieprzekraczający 3 lat lub karą pieniężną²⁹. Typ czynu zabronionego opisany w art. 243 ust. 1 zd. 1

²⁷ W perspektywie uwag *de lege lata* taki stan rzeczy jest oczywisty i wynika jednoznacznie z granic ustawowego zagrożenia obu czynów zabronionych. Z kolei w ramach postulatów *de lege ferenda* w doktrynie podnosi się, że skazane na niepowodzenie jest zrozumienie przyczyn wprowadzenia takiego zróżnicowania między typami. Wątpliwości pojawiają się w szczególności, gdy fałszerz angażuje znaczne siły i środki, by doprowadzić do powstania z pozoru wyższej wartości nominalnej imitacji o stosunkowo dobrej jakości, które jest *a priori* łagodniej karane niż wytworzenie średniej jakości falsyfikatów o niewielkiej wartości nominalnej. W takich stanach faktycznych nie powinny występować różnice w perspektywie ustawowego zagrożenia. Różnicowanie może mieć zaś miejsce na gruncie sędziowskiego wymiaru kary. Zob. M.A. Niggli, *op. cit.*, Art. 241 N 6–14; E. Hafter, *op. cit.*, s. 557; G. Stratenwerth, F. Bommer, *op. cit.*, § 33 N 13; S.B. Kim, *op. cit.*, s. 78.

²⁸ C.L. Meili, S. Keller, *op. cit.*, s. 1754; G. Stratenwerth, W. Wohlers, *op. cit.*, s. 480.

²⁹ Na wstępie wypada zaznaczyć, że kara pieniężna (*der Busse*) stanowi odmienny od grzywny (*die Geldstrafe*) rodzaj karnoprawnej reakcji na ujawniony czyn zabroniony. Instytucję tę uregulowano na gruncie art. 106 ust. 1–5 k.k.Sz. O ile przepis szczególny nie stanowi inaczej, wysokość kary pieniężnej nie może przekroczyć 10 tys. franków (ust. 1). Zob. S. Heimgartner, [w:] *Basler Kommentar, Strafrecht I...*, s. 2069–2070; C. Stooss, *Zur Reform der Geldstrafe*, ZStrR 1917, s. 87; J. Hurtado Pozo, *L'amende*, ZStrR 1985, s. 72; A. Kuhn, *op. cit.*, s. 150; G. Stratenwerth, W. Wohlers, *op. cit.*, s. 245; G. Stratenwerth,

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

The English-language text shall constitute the original version of the article. The Polish-language version of the article is only an illustrative version

k.k.Sz. znajduje zastosowanie wtedy, gdy sprawca realizuje zachowanie bez zamiaru sfalszowania znaku pieniężnego. Nie wyklucza to jednak przypisania sprawcy zachowania popełnionego umyślnie, chociażby w zamiarze warunkowym. W piśmiennictwie wskazuje się, że *Subjektive Tatbestandselemente* musi odnosić się zarówno do reprodukcji lub imitowania banknotu, jak i do spowodowanego niebezpieczeństwa wprowadzenia osoby trzeciej w błąd co do jego autentyczności³⁰. W związku z istotnymi różnicami w zakresie charakterystyki czynności sprawczej między art. 243 ust. 1 zd. 1 k.k.Sz. a art. 240 ust. 1 k.k.Sz. zachodzi konieczność zdefiniowania, na czym polega zabronione zachowanie w ramach analizowanego typu. W rozważaniach przedstawicieli doktryny podnosi się, że reprodukcja sprowadza się do wszelkich czynności, przy pomocy których powstaje imitacja wierna oryginałowi, która może różnić się wymiarami lub kolorystyką. Z kolei imitowanie dotyczy wytwarzania takich falsyfikatów, które jedynie przypominają oryginał, lecz różnią się tekstem, czcionką lub obrazem od pierwowzoru. Ma to najczęściej miejsce w przypadku materiałów reklamowych lub druków o wyglądzie pieniądza³¹.

Następnie przedmiotem rozważań należy uczynić treść art. 243 ust. 1 zd. 2 k.k.Sz. Pod zakres zastosowania tego przepisu podpada ten, kto bez zamiaru sfalszowania wytwarza przedmioty, które pod względem techniki bicia, wagi, rozmiaru, posiadanego nominału lub innych cech oficjalnej monety są podobne do znaków pieniężnych (monet), czym stwarza się niebezpieczeństwo wprowadzenia w błąd i pomylenia z pieniądzem obiegowym. Analogicznie jak w przypadku reprodukcji i imitowania banknotów (art. 243 ust. 1 zd. 1 k.k.Sz.) szwajcarski ustawodawca przewidział odpowiedzialność za kreację przedmiotów, które mogą stwarzać pozór monet będących w obiegu. Podobnie określono też kryteria świadczące za możliwością pomylenia wytworzonego przedmiotu ze znakiem pieniężnym. W literaturze przedmiotu wskazuje się niekiedy na wątpliwości związane z ich praktycznym zastosowaniem³².

Schweizerisches Strafrecht, Allgemeiner Teil II..., § 2 N 29; S. Trechsel et al., *op. cit.*, Art. 106 N 1. Ponadto warto wspomnieć o ogólnej dyrektywie wymiaru kary pieniężnej z art. 106 ust. 3 k.k.Sz. Sąd orzeka bowiem karę pieniężną stosownie do okoliczności danej sprawy i adekwatnie do stopnia winy sprawcy. Zob. S. Fahrni, S. Heimgartner, *Strafrechtliche und verwaltungsrechtliche Sanktionen bei Geschwindigkeitsübertretungen nach neuem Recht*, „Anwaltsrevue“ 2007, Nr. 1, s. 7–11; M. Waiblinger, *Die strafrechtliche Rechtsprechung des Bundesgerichts im Jahre 1952*, ZBJV 1952, s. 198; T. Maurer, *Die Busse*, ZStrR 1985, s. 15–72; M. Heimgartner, [w:] *Basler Kommentar, Strafrecht I...*, s. 2073–2080; S. Trechsel et al., *op. cit.*, Art. 49 N 10; G. Stratenwerth, W. Wohlers, *op. cit.*, s. 245; G. Stratenwerth, *Schweizerisches Strafrecht, Allgemeiner Teil I, Die Straftat*, Bern 2011, § 2 N 31; J. Sollberger, *op. cit.*, s. 262; BGE 119 IV 330; BGE 116 IV 4; BGE 101 IV 16; BGE 92 IV 4; BGE 90 IV 149.

³⁰ M.A. Niggli, G. Fiolka, *Geld, Gold und die Kunst der Gesetzgebung*, ZStrR 2001, s. 257–272; M.A. Niggli, *op. cit.*, Art. 327 N 6.

³¹ C.L. Meili, S. Keller, *op. cit.*, s. 1754; G. Stratenwerth, W. Wohlers, *op. cit.*, s. 480.

³² M.A. Niggli, G. Fiolka, *op. cit.*, s. 276.

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

The English-language text shall constitute the original version of the article. The Polish-language version of the article is only an illustrative version

Przepis ten uzupełnia o monety karnoprawną ochronę obrotu pieniężnego przed kreacją imitacji, którą zainicjowano w art. 243 ust. 1 zd. 1 k.k.Sz. Dopuszczenie się omawianego czynu spenalizowano pod groźbą kary pozbawienia wolności nieprzekraczającą 3 lat lub kary grzywny. Co ciekawe, przewidziano również odpowiedzialność za typ nieumyślny przestępstw określonych *in gremio* w art. 243 ust. 1 k.k.Sz. Na podstawie tego przepisu jeśli sprawca działa w sposób niedbały, podlega karze pieniężnej (art. 243 ust. 2 k.k.Sz.). W kilku zdaniach należy także przedstawić uzasadnienie kryminalizacji zachowania polegającego na nieumyślnej reprodukcji, imitacji lub wytworzeniu znaku pieniężnego. Rozszerzenie zakresu odpowiedzialności karnej o zachowanie cechujące się niedbalstwem w pierwszej kolejności motywuje się trudnościami natury dowodowej w wykazaniu zamiaru sfalszowania znaku pieniężnego, w szczególności w odniesieniu do produkcji falsyfikatów dla potrzeb gier czy przedstawień teatralnych³³. Ponadto wskazuje się na argument zakładający prewencyjne oddziaływanie zakazu karnego³⁴. Powyższe przemawia za tym, że odpowiedzialności karnej podlegać będzie każdy, kto nie zbada, a w konsekwencji nie dochowa należytej staranności w zakresie poziomu imitacji z punktu widzenia możliwości wprowadzenia w błąd co do jej autentyczności.

Mówiąc o typie zmodyfikowanym z art. 243 ust. 2 k.k.Sz., konieczne jest zdefiniowanie nieumyślnej realizacji znamion typu czynu zabronionego. Na gruncie art. 12 ust. 3 k.k.Sz. mamy do czynienia z niedbalstwem (*Fahrlässigkeit*), gdy sprawca dopuszcza się zbrodni lub występku po nierozważeniu konsekwencji swojego postępowania lub niewzięciu ich pod rozwagę³⁵. W tym przypadku czyn popełniony nieumyślnie sprowadza się do braku świadomości o autentyczności. Niedbalstwo stanowi naruszenie obowiązku, gdy sprawca nie zachowuje należytej ostrożności, do której jest zobowiązany w danych okolicznościach stosownie do swoich indywidualnych możliwości³⁶.

³³ C.L. Meili, S. Keller, *op. cit.*, s. 1754.

³⁴ M.A. Niggli, G. Fiolka, *op. cit.*, s. 261; M.A. Niggli, *op. cit.*, Art. 327 N 35.

³⁵ J. Hurtado Pozo, *Droit pénal, Partie générale*, Zürich 2008, N 1366–1394; A. Donatsch, B. Tag, *Strafrecht I, Verbrechenlehre*, Zürich 2006, s. 246 i n.; S. Trechsel, P. Noll, *Schweizerisches Strafrecht, Allgemeiner Teil I, Allgemeine Voraussetzungen der Strafbarkeit*, Zürich 2004, s. 247 i n.; K. Seelmann, *Strafrecht, Allgemeiner Teil*, Basel 2012, s. 162 i n.; M.A. Niggli, S. Maeder, [w:] *Basler Kommentar, Strafrecht I...*, s. 271–303; G. Stratenwerth, W. Wohlers, *op. cit.*, s. 26–27; F. Riklin, *Schweizerisches Strafrecht, Allgemeiner Teil I, Verbrechenlehre*, Zürich 2007, § 16 N 36; P. Graven, *L'infraction pénale punissable*, Bern 1995, s. 227; S. Flachsmann, *Fahrlässigkeit und Unterlassung*, Zürich 1992, s. 113 i n.; M. Rutz, *Der objektive Tatbestand des Fahrlässigkeitsdelikts*, ZStrR 1973, s. 358–378; H. Walder, *Probleme bei Fahrlässigkeitsdelikten*, ZBJV 1968, s. 161–170; G. Stratenwerth, *Schweizerisches Strafrecht, Allgemeiner Teil I...*, § 16–17; BGE 115 IV 199; BGE 121 IV 10; BGE 122 IV 145; BGE 129 IV 119; BGE 117 IV 130; BGE 83 IV 84; BGE 97 IV 161; BGE 89 IV 103.

³⁶ D. Häring, *Die Mittäterschaft beim Fahrlässigkeitsdelikt*, BS 2005, s. 192 i n.; C. Riedo, M. Chvojka, *Fahrlässigkeit, Mittäterschaft und Unsorgfaltsgemeinschaft*, ZStrR 2002, s. 152–168; J. Hurtado Pozo, *Droit pénal...*, N 1369; A. Donatsch, B. Tag, *op. cit.*, s. 327 i n.; F. Riklin, *Schweizerisches...*, § 13 N 44;

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

The English-language text shall constitute the original version of the article. The Polish-language version of the article is only an illustrative version

KRYMINALIZACJA CZYNNOŚCI PRZYGOTOWAWCZYCH DO FAŁSZU PIENIĄDZA LUB JEGO SUROGATU

Ostatnią kategorię zachowań ingerujących w prawidłowość obrotu pieniężnego stanowią typy przestępnego przygotowanie do fałszu pieniądza, które scharakteryzowano w art. 247 ust. 1 i 2 k.k.Sz. W myśl art. 247 ust. 1 k.k.Sz. z kryminalizacją wiąże się zachowanie tego, kto w celu bezprawnego użycia wytwarza lub uzyskuje urządzenie służące do podrabiania lub przerabiania pieniądza metalowego, pieniądza papierowego lub banknotu. Dopuszczenie się omawianego czynu zabronionego zostało spenalizowane pod groźbą kary nieprzekraczającej 3 lat pozbawienia wolności lub grzywny.

Z perspektywy *Subjektive Tatbestandselemente* do pociągnięcia do odpowiedzialności karnej wymagany jest zamiar odnoszący się do wszystkich elementów strony przedmiotowej czynu zabronionego. Jednocześnie w doktrynie prawa podkreśla się, że sprawca powinien działać z zamiarem faktycznego użycia urządzeń służących do fałszu pieniądza³⁷. Interpretacja przepisu pozwala wnioskować, że sprawca musi działać w celu realizacji znamion przestępstw stypizowanych w art. 240 k.k.Sz. lub w art. 241 k.k.Sz. Do przypisania odpowiedzialności za przygotowanie nie jest wystarczające działanie w celu popełnienia przestępstw z art. 243 k.k.Sz.³⁸.

Zabronione zachowanie polega na wytworzeniu lub uzyskaniu urządzenia służącego do fałszu pieniądza. W literaturze wskazuje się, że wytworzenie należy rozumieć analogicznie jak wyprodukowanie i oznacza ono kreację danego przedmiotu do zamierzzonego użytku³⁹. Z kolei uzyskanie sprowadza się do nabycia tytułu prawnego do dysponowania rzeczą we własnym interesie lub na rzecz osoby trzeciej lub jej posiadania. Warto zaznaczyć, że bez znaczenia pozostaje kwestia legalności realizacji czynności sprawczej. Oznacza to, że sprawca może uzyskać urządzenie zarówno w drodze czynności prawnej, jak i w wyniku przestępstwa⁴⁰.

K. Seelmann, *op. cit.*, s. 44 i n.; G. Stratenwerth, *Schweizerisches Strafrecht, Allgemeiner Teil I...*, § 9 N 9 i n.; G. Stratenwerth, W. Wohlers, *op. cit.*, s. 26–28; S. Trechsel, P. Noll, *op. cit.*, s. 139; S. Trechsel et al., *op. cit.*, Art. 12 N 32 i n.; BGE 69 IV 228; BGE 80 IV 130; BGE 90 IV 8; BGE 99 IV 63; BGE 116 IV 306; BGE 117 IV 58; BGE 118 IV 130; BGE 127 IV 62; BGE 134 IV 193.

³⁷ M.A. Niggli, *op. cit.*, Art. 247 N 19–20; G. Stratenwerth, F. Bommer, *op. cit.*, § 33 N 43.

³⁸ G. Stratenwerth, W. Wohlers, *op. cit.*, s. 483; C.L. Meili, S. Keller, *op. cit.*, s. 1785–1786; A. Donatsch, W. Wohlers, *op. cit.*, s. 137; S.B. Kim, *op. cit.*, s. 98.

³⁹ S.B. Kim, *op. cit.*, s. 97; M.A. Niggli, *op. cit.*, Art. 247 N 15.

⁴⁰ G. Stratenwerth, W. Wohlers, *op. cit.*, s. 483; A. Donatsch, W. Wohlers, *op. cit.*, s. 136; S.B. Kim, *op. cit.*, s. 98; M.A. Niggli, *op. cit.*, Art. 247 N 17–18.

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

The English-language text shall constitute the original version of the article. The Polish-language version of the article is only an illustrative version

Przedmiotem czynności wykonawczej analizowanego typu jest urządzenie służące do fałszu pieniądza. Powstają wątpliwości, czy za urządzenie takie należy uznawać tylko narzędzia, które z punktu widzenia obiektywnego obserwatora służą lub przeznaczone są do fałszu pieniądza czy także te, które w subiektywnej ocenie sprawcy nadają się do realizacji tego celu. Dominuje stanowisko uznające za urządzenia, o których mowa w art. 247 ust. 1 k.k.Sz., tylko te z nich, które typowo są przeznaczone do fałszu pieniądza, a nie wszystkie, które mogą służyć do realizacji tego celu⁴¹. W związku z powyższym najczęściej wśród przedmiotów czynności wykonawczej wymienia się: negatywy, klisze, matryce, matryce do tłoczenia i inne specyficzne akcesoria drukarskie, natomiast odmawia się tego statusu aparatom fotograficznym, fotokopiarkom czy urządzeniom drukarskim⁴². Ponadto do czynności przygotowawczych zaliczono bezprawne używanie urządzeń, za pomocą których wytwarza się pieniądz metalowy, pieniądz papierowy lub banknoty (art. 247 ust. 2 k.k.Sz.). Realizacja znamion typu wiąże się z odpowiedzialnością pod groźbą kary pozbawienia wolności na czas nieprzekraczający lat 3 lub grzywny. Warto w tym kontekście zaznaczyć, że art. 247 ust. 2 k.k.Sz. nie dotyczy urządzeń służących do fałszowania pieniądza, lecz odnosi się do takich urządzeń, za pomocą których upoważniona osoba, w zakresie normalnych czynności, wytwarza autentyczne znaki pieniężne. Kryminalizacja sprowadza się do bezprawnego – bowiem bez wymaganego zezwolenia – wykorzystania urządzeń służących do legalnej emisji pieniądza⁴³.

SZCZEGÓLNA PODSTAWA ORZECZENIA KONFISKATY

Uwagi wymagają także szczególne regulacje konfiskaty przedmiotów. W pierwszej kolejności interpretacji należy poddać instytucję z art. 249 ust. 1 k.k.Sz. W myśl tego przepisu podrobione lub przerobione pieniądze metalowe, pieniądze papierowe, banknoty, jak również urządzenia służące do ich fałszu podlegają konfiskacie i zniszczeniu bądź uczynieniu niezdatnymi do użytku. Zgodnie z ogólną regulacją konfiskacie ulegają przedmioty, które służyły lub były przeznaczone do popełnienia przestępstwa bądź które powstały w wyniku przestępstwa, pod warunkiem że przedmioty te zagrażają bezpieczeństwu osób, moralności lub porządkowi publicznemu (art. 69 ust. 1 k.k.Sz.). W takich przypadkach sąd może nakazać ich zniszczenie lub uczynienie

⁴¹ S. Trechsel et al., *op. cit.*, Art. 247 N 1; G. Stratenwerth, F. Bommer, *op. cit.*, § 33 N 43; M.A. Niggli, *op. cit.*, Art. 247 N 11; S.B. Kim, *op. cit.*, s. 97.

⁴² M.A. Niggli, *op. cit.*, Art. 247 N 14; S.B. Kim, *op. cit.*, s. 97; A. Donatsch, W. Wohlers, *op. cit.*, s. 136.

⁴³ C.L. Meili, S. Keller, *op. cit.*, s. 1786–1787; G. Stratenwerth, F. Bommer, *op. cit.*, § 33 N 45; G. Stratenwerth, W. Wohlers, *op. cit.*, s. 483; M.A. Niggli, *op. cit.*, Art. 247 N 30.

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

The English-language text shall constitute the original version of the article. The Polish-language version of the article is only an illustrative version

niezdatnymi do użytku (art. 69 ust. 2 k.k.Sz.)⁴⁴. Konfiskata ma charakter obligatoryjny. Co istotne, przy jej orzekaniu należy się kierować zasadą proporcjonalności. Oznacza to danie pierwszeństwa czynności polegającej na uczynieniu fałszyfikatów lub urządzeń niezdatnymi do użytku aniżeli ich zniszczeniu. W każdym przypadku, gdy przez uczynienie niezdatnymi do użytku można wykluczyć dalsze przestępne wykorzystanie w obrocie gospodarczym wspomnianych przedmiotów, należy powstrzymać się od orzeczenia ich zniszczenia⁴⁵. Omawiany przepis stanowi *lex specialis* w stosunku do art. 69 ust. 1–2 k.k.Sz. Uzasadnione jest to przyjęciem, że stosując instytucję z art. 249 ust. 1 k.k.Sz., zbędne jest rozważanie, czy dalsze funkcjonowanie w obrocie zagrożonych przepadkiem przedmiotów stwarza niebezpieczeństwo dla przedmiotu ochrony. Ustawodawca przesądził to, kreując nieobalalne (niewzruszalne) domniemanie prawne⁴⁶. Następnie analizy wymaga regulacja z art. 249 ust. 2 k.k.Sz. W myśl tego przepisu konfiskacie podlegają także zreprodukowane lub poddane imitacji bez zamiaru sfalszowania banknoty lub monety, które stwarzają niebezpieczeństwo pomylenia z oryginałem.

ODPOWIEDZIALNOŚĆ ZA FAŁSZ POPEŁNIONY ZA GRANICĄ – ZASTOSOWANIE USTAWY KARNEJ CO DO MIEJSCA

Kolejnym wartym uwagi przepisem dotyczącym problematyki pociągnięcia do odpowiedzialności karnej za kreację imitacji pieniądza jest art. 240 ust. 3 k.k.Sz. W jego treści uregulowano kwestię odpowiedzialności za fałsz pieniądza popełniony za granicą. Instytucja tu ujęta przypomina polskie rozwiązania, wynikające z jednej strony z zasady odpowiedzialności zastępczej (art. 110 § 2 Kodeksu karnego), a z drugiej z reguły podwójnej karalności (art. 111 § 1 Kodeksu karnego). Na podstawie wspomnianego przepisu ścigany będzie sprawca, który popełniwszy analizowane przestępstwo za granicą i nie podlegając ekstradycji, wjeżdża na obszar Konfederacji. Wśród przedstawicieli nauki szwajcarskiego prawa dominuje pogląd, że art. 240 ust. 3 k.k.Sz. stwarza możliwość zastępczego wymierzenia sprawiedliwości w sprawach karnych, która uzależniona jest od bezskutecznego wniosku ekstradycyjnego państwa obcego⁴⁷. Co więcej,

⁴⁴ F. Baumann, [w:] *Basler Kommentar, Strafrecht I...*, s. 1634–1639; G. Stratenwerth, *Schweizerisches Strafrecht, Allgemeiner Teil II...*, § 13 N 65; G. Stratenwerth, W. Wohlers, *op. cit.*, s. 182–185; S. Trechsel et al., *op. cit.*, Art. 69 N 4–10; BGE 117 IV 239; BGE 128 IV 145; BGE 103 IV 76; BGE 81 IV 218; BGE 77 IV 20; BGE 114 IV 7; BGE 124 IV 123.

⁴⁵ S. Trechsel et al., *op. cit.*, Art. 249 N 1; S.B. Kim, *op. cit.*, s. 102–103; M.A. Niggli, *op. cit.*, Art. 249 N 13–14; G. Stratenwerth, *Schweizerisches Strafrecht, Allgemeiner Teil II...*, § 13 N 72–76; BGE 123 IV 55.

⁴⁶ M.A. Niggli, *op. cit.*, Art. 249 N 14; S.B. Kim, *op. cit.*, s. 102.

⁴⁷ G. Stratenwerth, *Schweizerisches Strafrecht, Allgemeiner Teil I...*, s. 111–113; S.B. Kim, *op. cit.*, s. 58; M.A. Niggli, *op. cit.*, Art. 240 N 56.

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

The English-language text shall constitute the original version of the article. The Polish-language version of the article is only an illustrative version

wymagany jest warunek podwójnej karalności, tj. objęcia kryminalizacją ocenianego zachowania także w miejscu realizacji znamion typu.

PODSUMOWANIE

Przeprowadzona analiza umożliwiła realizację obranego celu w postaci prezentacji modelowego ujęcia odpowiedzialności karnej za fałsz pieniądza lub jego surogatu w szwajcarskim prawie karnym. Stanowi ona istotne novum w rodzimych rozważaniach doktrynalnych, gdzie stroni się od analiz poświęconych obcym porządkom prawnym. W szczególności dostrzegalny jest deficyt odniesień do helweckiej ustawy karnej. Warto jednak pamiętać, że tego rodzaju odwołania pozwalają z jednej strony z pewnego dystansu spojrzeć na rozwiązania rodzime, a z drugiej otwierają drogę do sformułowania rozsądnych postulatów *de lege ferenda*.

Ponadto przeprowadzony wywód uwypukla szereg zbieżności w zakresie zastosowanych rozwiązań normatywnych, które wymagają odrębnych analiz. W podobny sposób prezentuje się modelowe ujęcie typizacji zachowań godzących w obieg pieniędzmi i innymi środkami płatniczymi, można bowiem odnaleźć typy fałszu, puszczenia fałszyfikatu w obieg, czynów poprzedzających/umożliwiających puszczenie imitacji w obieg czy realizacji czynności przygotowawczych do powyższych czynów zabronionych. W zbliżony sposób – choć nie tożsamo – ujmuje się przedmiot czynności czy odmiany czynności sprawczej. Polskie rozwiązanie cechuje się na tym tle nieco większą syntetycznością. Na uwagę zasługuje szczególne rozwiązanie dotyczące kryminalizacji zachowań nieumyślnych oraz czynności przygotowawczych do podrobienia lub przerobienia pieniądza lub jego surogatu. Co więcej, w obu porządkach prawnych przewiduje się szczególną podstawę rozstrzygnięcia o konfiskacie. Przeprowadzona analiza obrazuje zdecydowanie więcej podobieństw między porządkiem prawnym Konfederacji Szwajcarskiej i Rzeczypospolitej Polskiej niż na pierwszy rzut oka mogłoby się wydawać.

BIBLIOGRAFIA

LITERATURA

Albisetti E. (Hrsg.), *Handbuch des Geld-, Bank- und Börsenwesens der Schweiz*, Thun 1999.

Albrecht P., *Anmerkungen zur Diskussion über einen Mindestbetrag des Tagessatzes bei der Geldstrafe gemäss Art. 34 Abs. 2 StGB, ZStrR 2008*, vol. 126.

Baumann F., [w:] *Basler Kommentar, Strafrecht I: Art. 1–110*, hrsg. v. M.A. Niggli, H. Wiprächtiger, Basel 2013.

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

The English-language text shall constitute the original version of the article. The Polish-language version of the article is only an illustrative version

- Bänziger F., Gubschmid A., Sollberger J., *Zur Revision des Allgemeinen Teils des Schweizerischen Strafrechts und zum neuen materiellen Jugendstrafrecht*, Bern 2006.
- Binggeli R., *Die Geldstrafe*, „Anwaltsrevue“ 2011, Nr. 1.
- Brägger B.F., [w:] *Basler Kommentar, Strafrecht I: Art. 1–110*, hrsg. v. M.A. Niggli, H. Wiprächtiger, Basel 2013.
- Cimichella S., *Die Geldstrafe im Schweizer Strafrecht, unter Berücksichtigung der Problematik zum bedingten Vollzug*, Zürich 2006.
- Cimichella S., *Die Problematik der bedingten Geldstrafe*, „Jusletter“, 30.01.2006.
- Dolge A., [w:] *Basler Kommentar, Strafrecht I: Art. 1–110*, hrsg. v. M.A. Niggli, H. Wiprächtiger, Basel 2013.
- Dolge A., *Geldstrafen als Ersatz für kurze Freiheitsstrafen – Top oder Flop*, ZStrR 2010.
- Donatsch A., Tag B., *Strafrecht I, Verbrechenlehre*, Zürich 2006.
- Donatsch A., Wohlers W., *Strafrecht IV, Delikte gegen die Allgemeinheit*, Zürich 2011.
- Fahrni S., Heimgartner S., *Strafrechtliche und verwaltungsrechtliche Sanktionen bei Geschwindigkeitsübertretungen nach neuem Recht*, „Anwaltsrevue“ 2007, Nr. 1.
- Flachsmann S., *Fahrlässigkeit und Unterlassung*, Zürich 1992.
- Graven P., *L’infraction pénale punissable*, Bern 1995.
- Grebing R., *Geldstrafenverhängung nach dem Tagessatzsystem im deutschen Recht*, ZStrR 1981.
- Grebing G., *Probleme der Tagessatz-Geldstrafe*, ZStW 1988.
- Hafter E., *Schweizerisches Strafrecht, Besonderer Teil*, Berlin 1943, DOI: <https://doi.org/10.1007/978-3-642-99422-7>.
- Häring D., *Die Mittäterschaft beim Fahrlässigkeitsdelikt*, BS 2005.
- Heimgartner S., [w:] *Basler Kommentar, Strafrecht I: Art. 1–110*, hrsg. v. M.A. Niggli, H. Wiprächtiger, Basel 2013.
- Hurtado Pozo J., *Droit pénal, Partie générale*, Zürich 2008.
- Hurtado Pozo J., *L’amende*, ZStrR 1985.
- Killias M., *Eine unlösbare Aufgabe: die korrekte Bemessung der Geldstrafe im Gerichtssaal*, [w:] *Die Revision des Strafgesetzbuches Allgemeiner Teil*, hrsg. v. B. Tag, M. Hauri, Zürich–St. Gallen 2006.
- Kim S.B., *Gelddelikte im Strafrecht, Dissertation*, Zürich 1991.
- Kuhn A., *La peine pécuniaire*, ZStrR 1997.
- Maire V., *La peine pécuniaire selon le CP 2002*, [w:] *Droit des sanctions*, hrsg. V. A. Kuhn, L. Moreillon, B. Viredaz, A. Willi-Jayet, Bern 2004.
- Maurer T., *Die Busse*, ZStrR 1985.
- Meili C.L., Keller S., [w:] *Basler Kommentar. Strafrecht II: Art. 111–392*, hrsg. v. M.A. Niggli, H. Wiprächtiger, Basel 2013.
- Neidhart B., *Schweizerisches Strafgesetzbuch*, Zürich 1975.
- Niggli M.A., *Kommentar zum schweizerischen Strafrecht, Fälschung von Geld, amtlichen Wertzeichen, amtliche Zeichen, Mass und Gewicht, Art. 240–250 sowie Art. 237 und 328 StGB*, Bern 2000.
- Niggli M.A., Fiolka G., *Geld, Gold und die Kunst der Gesetzgebung*, ZStrR 2001.
- Niggli M.A., Maeder S., [w:] *Basler Kommentar, Strafrecht I: Art. 1–110*, hrsg. v. M.A. Niggli, H. Wiprächtiger, Basel 2013.
- Riedo C., Chvojka M., *Fahrlässigkeit, Mittäterschaft und Unsorgfaltsgemeinschaft*, ZStrR 2002.
- Riklin F., *Neue Sanktionen und ihre Stellung im Sanktionensystem*, [w:] *Reform der strafrechtlichen Sanktionen*, hrsg. v. S. Bauhofer, P.-H. Bolle, Chur–Zürich 1994.
- Riklin F., *Schweizerisches Strafrecht, Allgemeiner Teil I, Verbrechenlehre*, Zürich 2007.
- Rutz M., *Der objektive Tatbestand des Fahrlässigkeitsdelikts*, ZStrR 1973.

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

The English-language text shall constitute the original version of the article. The Polish-language version of the article is only an illustrative version

Schultz H., *Einführung in den Allgemeinen Teil des Strafrechts, Die kriminalrechtliche Sanktion, Das Jugendstrafrecht*, Bern 1982.

Schwarzenegger C., Hug M., Jositsch D., *Strafrecht II, Strafen und Massnahmen*, Zürich 2007.

Seelmann K., *Strafrecht, Allgemeiner Teil*, Basel 2012.

Sollberger J., *Besondere Aspekte der Geldstrafe*, ZStR 2003.

Stooss C., *Zur Reform der Geldstrafe*, ZStrR 1917.

Stratenwerth G., *Schweizerisches Strafrecht, Allgemeiner Teil I, Die Straftat*, Bern 2011.

Stratenwerth G., *Schweizerisches Strafrecht, Allgemeiner Teil II*, Bern 2006.

Stratenwerth G., Bommer F., *Schweizerisches Strafrecht, Besonderer, Teil II Straftaten gegen Gemeininteressen*, Bern 2008.

Stratenwerth G., Wohlers W., *Schweizerisches Strafgesetzbuch, Handkommentar*, Bern 2013.

Trechsel S. et al., *Schweizerisches Strafgesetzbuch, Praxiskommentar*, Zürich 2008.

Trechsel S., Noll P., *Schweizerisches Strafrecht, Allgemeiner Teil I, Allgemeine Voraussetzungen der Strafbarkeit*, Zürich 2004.

Waiblinger M., *Die strafrechtliche Rechtsprechung des Bundesgerichts im Jahre 1952*, ZBJV 1952.

Wąsek A., *Kierunki zmian szwajcarskiego prawa karnego*, „Annales UMCS sectio G (Ius)” 1977, vol. 24(7).

Wiprächtiger H., *Die Sanktionen des Allgemeinen Teils des Strafgesetzbuches – taugliche Instrumente?*, ZStR 2008.

AKTY PRAWNE

Schweizerisches Strafgesetzbuch vom 21. Dezember 1937.

ORZECZNICTWO

BGE: 69 IV 228; 76 IV 164; 77 IV 20; 81 IV 218; 86 II 76; 78 I 225; 80 IV 130; 80 IV 265; 82 IV 198, 202; 82 IV 201; 82 IV 202; 83 IV 193; 83 IV 84; 86 IV 237; 89 IV 103; 90 IV 8; 90 IV 149; 92 IV 4; 97 IV 161; 99 IV 63; 101 IV 16; 103 IV 76; 106 IV 321, 324; 114 IV 7; 114 IV 84; 115 II 75; 115 IV 199; 116 IV 4; 116 IV 306; 117 IV 58; 117 IV 130; 117 IV 239; 118 IV 130; 119 IV 154, 158; 119 IV 154; BGE 119 IV 330; 121 IV 10; 122 IV 145; 123 IV 381; 123 IV 55; 124 IV 123; 127 IV 62; 128 IV 145; 129 IV 119; 133 IV 256; 134 IV 60; 134 IV 65; 134 IV 193; 135 IV 180.

Urteil StrafGer BL vom 27.08.2001, niepubl.

Urteil WSG BE vom 23.06.2000, niepubl.